

לא דמויות דיסני, כי אם ספיר וספר

מאנגלית: גלעד יעקובסון

אהרן פוגל (Aaron Fogel) הוא משורר אמריקני יליד ניו יורק, 1947. סבו, מנחם בורישו (1888-1949), יליד בלארוס, היה משורר, סופר ומסאי יידי חשוב, שכמה מספריו תורגמו לעברית. פוגל הוא בוגר האוניברסיטאות קולומביה שבניו יורק וקיימברידג' שבאנגליה, ועוסק בחקר ספרות ושירה כפרופסור באוניברסיטת בוסטון זה כמה עשורים. המילים הכמו־יידייות שמופיעות בשיר "תיאטרון היידיש" הן, כהגדרת המשורר, "ייבריש" (הכלאה של יידיש וג'יבריש).

תיאטרון היידיש

כְּשֶׁאַתָּה בְּאִמְצַע שְׁנוֹת הַשְּׁלוֹשִׁים לַחַיִּיךָ
וּכְבֶּר צִבְרֶת דֵּי יִידיש
מִשְׁלָךְ כְּדֵי לְקַנּוֹת שְׁטֵרִילֶקֶעֱנִקִלִּיבֶער
וְאַפִּילוּ כְּמָה אַרױסְגֶעטראַכְטֶע שְׁלֶעגן, כְּדֵי לְתַלּוֹת
עַל הַקִּיר בֵּין שְׁאָר הָרִפְרוּדִיקְצִיּוֹת,
נָשִׁים יִנְהָרוּ אֵלַיָּה, מִתְחַנְנּוֹת לְשִׁפְשֹׁף
אֶת הָאֱלִגוּרִיּוֹת שֶׁלָּהֶן עַל הַסֶּמֶל שֶׁלָּךְ
בְּמִשְׁךְ כָּל הַלֵּילָה, גּוֹנָחוֹת וְנֶאֱנָחוֹת,
כְּדֶרֶךְ אוֹתָם יִצּוּרִים סְפִסְפִּיאַנִּים.

הִיָּה נּוֹעֵז, אֲךָ לֹא נּוֹעֵז מְדִי: הַסֶּכֶם לְקַבֵּל אֶת
לְטוֹפִיָּהֶן, עֲשֵׂה אֲהַבָּה עִם רַבּוֹת כָּכָל הָאֶפְשָׁר,
אֲךָ תִּמְיֵד שְׁמֹר בְּטִפְרִיךָ עַל עֲקֻרֹנוֹתֶיךָ,
מִשּׁוּם שֶׁכֶּאֱשֶׁר בְּסוֹפוֹ שֶׁל דָּבָר הוֹנֵךְ
יִדְלָל, וְכָל הַיִּידיש שֶׁבָּךְ תֵּאבֵד,
צִרִיךְ שִׁיְהִיָּה לָךְ מִשְׁהוֹ אַחֵר

לְהִשָּׁעַן עָלָיו, אֵיזָה חֶמֶר רִאשׁוֹנִי אַחֵר.
אוּ אִזּוֹ יִהְיוּ לָךְ לְעֶזֶר כְּשׁוֹרֶיךָ כְּשַׁחֲרִין
בְּקֶרֶב הָאֱלִים הַדְּרוּיִנְיָאִיִּים.

זֶה אִיד־יָם: זֶה מוֹתֶךָ הַקָּרֵב.
הַיָּם גָּדוֹל, שָׁחַר וְכַחַל, כָּאֵן
לְפָנֶיךָ, קוֹרָא, שֵׁם תִּלְת־חֲתָרִיּוֹת
וּבְתִי כְּנִסְיֹת שׁוֹרְקִים וּמְמַלְמְלִים אַרְמִית אוּקְנָנוּסִית,
סוֹחָרִים בְּסַחֲרוֹתֵיהֶם הָאֲרוּטִיּוֹת, בְּהִבְטָחוֹתֵיהֶם
וּבְנִדְרֵיהֶם הַמִּישָׁנִים, וְעָלֶיךָ לַחֲתֹר,
לְגַבֵּב, לְכָלֵב, לְפִרְפֹּר,
לְמָקוֹם שָׁבוּ נוֹלָדָה הַיִּידִישׁ, אוֹתוֹ אֵין
אַשֶּׁר בּוֹ פּוֹסִידוֹן פּוֹרַע אֶת שַׁעַר הַתְּהֵלִיף הַנִּיטְהֵדִיאִנִי.

עֲכָשׁוּ אֶתְּהָ מָת, בְּתוֹלוֹת יָם מוֹצָצוֹת אֶת הַבִּיצִים שְׁלֶךְ.
הַיִּידִישֶׁע עוֹלָם־הַבָּא הַזֶּה לֹא עַד כְּדִי כֶּךָ רַע
כְּפִי שְׁמֻנְסִים לְשַׁכְנַע אוֹתָנוּ, חוֹטָאִים אַרְצִיִּים שֶׁהִנָּנוּ:
שְׁדִיָּהֵן הַמְּלוּחִים מִתְּנוּעָעִים כְּנֶגֶד פָּנֵינוּ
עִם הַסִּתְחַרְרוּתָן, לֹא דְמוּיֹת דִּיסְנֵי, כִּי אִם סְפִיר וְסִפֵּר,
חֲזוֹרָה אֶל עֵבֶר הַשְּׂדֵרָה הַשְּׁנִיָּה, הֵיכֵן שְׂאוֹהֶרָה
יֵצֵר אֶת הַמְּדִיטָצִיּוֹת הָאִיר־יִידִיּוֹת שְׁלוֹ
עֲדִין מַעֲטָרוֹת בְּכָל הַרְגָּשׁוֹת הַכְּבִדִּים הַלְלוּ
אֶמְתִּיִּים יוֹתֵר, בְּאוֹתָם זְמַנִּים רוֹזְלוֹטְנִיִּים.

מספר שפות

אך שפות הן עצמן אנשים.
הספרדית היא אשה זקנה, יושבת
על מדרגות כניסת הבית,
פלג גופה התחתון, במפתיע,
צעיר ופורה בביקני –
שדיה וידיה נמשכים בזקנתם.
היונית הפוכה ממנה, גבר שאצלו
רק הטורסו לבדו נשאר צעיר
בעוד פלג גופו התחתון וראשו קמלים –

ובאשר ליידיש – את כבר מכירה אותה –
היא אשה צעירה שנוחטפה
בגיל שמונה (לאחר ההצגה בבית הספר),
ונלקחה להיות זונה בטימס סקוור,
עד שאמה מצאה אותה,
מבלבלת ואחוזת אפזיה –
(או כך לפחות על פי הספור
בסרט הטלוויזיה שכתבנו).

את יודעת מה קרה לספרדית –
איך היא נאנסה על ידי שני עבריינים.
ובאשר ליונית –
הנשים תמיד מסרבות לו אך מכבדות אותו.
היידיש, שבורה, נאספה לביתה על ידי אמה,
אחרי עשר שנות העדרות –
שעה שבמשך חמשים שנה ויותר, מאז 1945,
אנגלית היא כמובן אדם נעדר.